

KETTU

Käyttäytymistieteellinen ennakointi
ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

Policy brief 1/2025

Ympäristökäyttäytymiseen vaikuttavat tekijät Suomessa

Valtioneuvoston kanslian Käyttäytymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa (Kettu)-tiimi on toteuttanut yhteistyössä ympäristöministeriön sekä valtionhallinnon ilmastoviestinnän ja biodiversiteettiviestinnän ohjausryhmien kanssa taustakartoituksen ilmasto- ja luontobarometrin kehitystyöhön, jossa selvitetään suomalaisten ympäristökäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Käsillä oleva yhteenveto (policy brief)* kokoaa Ilmastobarometrin ja Luontobarometrin valmistelutyössä syntyneitä havaintoja suomalaisten ilmasto- ja ympäristöasenteista sekä -käyttäytymisestä. Käyttäytymistieteellisen tulkinnan mukaan suomalaisten ympäristömyönteiseen toimintaan vaikuttavat kolme päätekijää: tieto, kyvykkyys/motivaatio ja toimintamahdollisuudet. Näiden tekijöiden parempi ymmärtäminen auttaa osaltaan kehittämään vaikuttavampaa ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa sekä viestintää.

**Yhteenveto perustuu julkaisemattomaan käyttäytymistieteelliseen raporttiin osana ilmasto- ja luontosuhdebarometrin kehitystyötä 2024 (SenseMaker mikronarratiivikysely N=83, Kansalaispulssi N=2144) sekä nostoihin Ilmastobarometrasta 2025 (N=1026) ja Luontobarometrasta 2025 (N=1086).*

Tietopohja ja asenteet

Suomalaiset tuntevat ilmastonmuutosta paremmin kuin luontokatoa. Enemmistö (57%) arvioi tietävänsä ilmastonmuutoksesta yhtä paljon kuin muut kansalaiset, ja reilu kolmannes (37%) kokee tietävänsä jopa enemmän kuin muut. Luontokadon kohdalla tietämys on kuitenkin selvästi heikompaa – vain noin neljännes (24%) arvioi tietävänsä aiheesta enemmän kuin muut. (Kansalaispulssi ja SenseMaker, 2024). Myös Luontobarometrin vastaajista 56% arvioi että suomalaisten tieto luontokadosta ei ole riittävällä tasolla. Kuitenkin 79% suomalaisista ajattelee, että luonnon monimuotoisuuden suojelusta ja kestävästä käytöstä on jokainen vastuussa, mutta jopa 31% kokee ettei tiedä toimiiko näiden asioiden puolesta (Luontobarometri, 2025). Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että tieto siitä **miten yksilö voi toimia luonnon puolesta on tärkeä viesti, joka ei ole tavoittanut vielä tarpeeksi laajalti.**

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat suomalaisten mielestä jo selvästi näkyvissä. Peräti 86% vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa. Neljä viidestä (81%) pitää ilmastonmuutosta yhtenä suurimmista globaaleista uhista (Ilmastobarometri, 2025). Tietoa ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta haetaan ensisijaisesti luotettaviksi koetuista lähteistä. Tutkijoita pitää luotettavina lähteinä 59% vastaajista, valtion ja kuntien viranomaisia 43% ja mediaa 40%. Sen sijaan **vihreä siirtymä ymmärretään edelleen enemmän ympäristönäkökulmasta kuin taloudellisen hyvinvoinnin edistäjänä**, mikä osoittaa että taloudellisten hyötyjen viestintää voisi tehostaa (SenseMaker, 2024).

Tietokäsitykset eivät välttämättä johda toimintaan - **monet, jotka kokevat olevansa hyvin tietoisia, raportoivat silti rajoitettuja ympäristötoimia.** Ympäristöystävällisen käyttäytymisen tulisi tutkimuksen mukaan perustua yksilön omiin arvoihin ja merkityksellisyyskokemukseen, ei vain ulkoisiin kannustimiin. Osallistava päätöksenteko, tiedonsaanti ja valinnanvapaus voivat edistää ympäristöystävällistä käyttäytymistä.ⁱ

Motivaatio ja käyttäytymisprofiilit

Mikronarratiivitutkimuksessa tunnistimme kolme toisistaan eriyvää käyttäytymisprofiilia suomalaisten keskuudessa. **Aktiiviset ympäristötoimijat** (48%) ovat sitoutuneita tekemään useita erilaisia toimia ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi. Vaikka kyselyn otanta on pieni, samankaltaiset prosentit tulevat esille Ilmastobarometrin tuloksissa, eli vajaa puolet suomalaisista raportoi tekevänsä aktiivisia henkilökohtaisia ympäristötoimia. Mikronarratiivikyselyssä tulee esille, että monia heistä motivoi vahva vakaumus siitä, että kaikkien on tehtävä osansa. **Neutraalit toimijat** (38%) tekevät lähinnä helppoja ympäristövalintoja ja noudattavat perusohjeita, mutta jättävät vaikeammat toimet muiden hoidettavaksi. **Skeptikot** (14%) puolestaan suhtautuvat negatiivisesti ilmastotoimiin, vaikka saattavat itse toimia ympäristön hyväksi. Toimia leimaa epäily tai erimielisyys niiden vaikuttavuudesta. Kaikissa ryhmissä kuitenkin

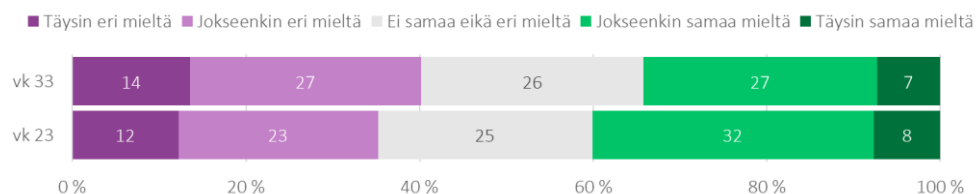
toivottiin päättäjiltä toimenpiteitä, jotta rakennettu ympäristö helpottaisi ympäristöystävällistä toimintaa, mikä tulee esille myös Ilmastobarometrin tuloksissa.

Tutkimustenⁱⁱ perusteella sosiaaliset normit tai muiden ihmisten ilmastouskomusten korjaaminen eivät välttämättä ole tehokkaita keinoja edistää ympäristökäyttäytymistä. Sen sijaan ajatukset omien lasten tulevaisuudesta motivoivat ihmisiä toimimaan. Tämä tulee esille myös siinä, että suurimpia motivoivia tekijöitä myös Ilmastobarometrin mukaan ovat **planeetan elinkelpoisuus ja lasten tulevaisuus**. Tämä on hyvä huomioida myös viestinnässä.

Toimijuus ja vaikutusmahdollisuudet

Kansalaispulssin (2024) vastauksissa tulee esille, että näkemys yhteiskunnasta ja oma taloudellinen tilanne saattavat vaikuttaa siihen, miten aktiivisesti tehdään ilmastoon ja luonnon kannalta myönteisiä tekoja. Samat teemat nousevat *Skeptikkojen* vastauksissa (SenseMaker, 2024). Osallisuus ja oikeudenmukaisuuden kokemus yhteiskunnassa saattavat olla merkittävä tekijä omien vaikutusmahdollisuuksien arvioinnissa. Kuten alla olevasta kuviosta näkyy, vain yksi kolmesta vastaajasta kokee voivansa vaikuttaa ilmasto- ja luontopolitiikkaan.

Kuvio 1. Koen, että minulla on kansalaisena mahdollisuus vaikuttaa Suomen ilmasto- ja luontopolitiikkaan.

Lähde: Kansalaispulssi, elokuu 2024

Erityisesti nuoret, miehet, pienituloiset ja vähemmän koulutetut arvioivat vaikutusmahdollisuutensa ympäristön suojeluun heikommiksi kuin muut ryhmät. **Ympäristömyönteistä toimintaa estävät erityisesti taloudelliset syyt**, jotka mainitsee esteeksi yli puolet (51%) vastaajista. Muita merkittäviä esteitä ovat vanhat tottumukset (38%) sekä **palveluiden, kuten joukkoliikenteen tai muun tarvittavan infrastruktuurin puute** (33%). Vain harva pitää esteenä tiedon tai osaamisen puutetta (12%) tai sosiaalista painetta (3%). Merkittävää on, että vain noin puolet (49%) pitää yksilön valintoja vaikuttavina, mikä heijastaa monien kokemaa vaikuttamismahdollisuuksien puutetta (Ilmastobarometri 2025).

Kun kysytään ympäristön puolesta toimimisesta, vastaajat valitsevat yleisesti samankaltaisia keinoja. Omassa arjessa suomalaiset vaikuttavat eniten kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä (75%), vähentämällä energiankulutusta (69%) ja tekemällä vastuullisia kulutusvalintoja (66%) (Kansalaispulsso, 2024).

Nämä tulokset osoittavat, että vaikka suomalaiset ovat yleisesti tietoisia ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista, **kaivataan lisää konkreettisia toimintamahdollisuuksia, taloudellisia kannustimia ja vahvempaa uskoa yksilön vaikutusmahdollisuuksiin**. Yhteenvetona voidaan todeta, että kansalaisten motivaatiota ja mahdollisuuksia ilmasto- ja luontotoimiin tulisi lisätä esimerkiksi lisäämällä tietoisuutta, helpottamalla ympäristöystävällisten valintojen tekoa ja vahvistamalla osallisuuden tunnetta. Myös rakenteelliset ratkaisut ovat tärkeitä.

Suosituksset politiikkatoimien strategiaan painopisteisiin

- Tarvitsemme lisää tietoa luontokadosta ja sen vaikutuksista. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kohdennettuja viestintäkampanjoita luontokadon vaikutuksista ja yksilön toimintamahdollisuuksista
- Meidän on vähennettävä taloudellisia esteitä ja varmistettava ympäristön kannalta kestävien valintojen edullisuus ja taloudellinen kannattavuus. Taloudelliset säästöt kulutustottumuksissa ovat erityisen tärkeä motivaatiotekijä vajaalle kolmannekselle suomalaisista ja ympäristön kannalta aktiivisiin toimiin ovat haluttomimpia ne, joilla on eniten taloudellisia vaikeuksia.
- Tarvitsemme arjessa konkreettisia toimintamahdollisuuksia ja on tärkeää kehittää ympäristön kannalta merkityksellistä infrastruktuuria (esim. jätehuolto, joukkoliikenne) myös valtakunnallisesti. Ympäristötoimien helppous on tärkeää suurelle osalle suomalaisista.

Suosituksset viestintään

- Viestinnässä on hyvä huomioida eri kohderyhmät, jotta viestintää mahdollista räätälöidä tietoa tarpeiden mukaisesti.
- Viestinnässä on hyvä korostaa kollektiivista vaikutusta. Voimme viestiä miten yksittäiset teot muodostavat merkittävän kokonaisuuden ja täydentävät toisiaan.
- Suosittelemme taloudellisten hyötyjen esille nostamista ja tietoa ilmasto- ja luontotoimien positiivisista vaikutuksista talouteen, omavaraisuuteen ja turvallisuuteen.

-
- ⁱ Cooke, A. N., Fielding, K. S., & Louis, W. R. (2016). Environmentally active people: the role of autonomy, relatedness, competence and self-determined motivation. *Environmental Education Research*, 22(5), 631–657. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1054262>
- ⁱⁱ Vlasceanu, M., Doell, K. C., Bak-Coleman, J. B., Todorova, B., Berkebile-Weinberg, M. M., Grayson, S. J., Patel, Y., Goldwert, D., Pei, Y., Chakroff, A., Pronizius, E., van den Broek, K. L., Vlasceanu, D., Constantino, S., Morais, M. J., Schumann, P., Rathje, S., Fang, K., Aglioti, S. M., ... Van Bavel, J. J. (2024). Addressing climate change with behavioral science: A global intervention tournament in 63 countries. *Science Advances*, 10(6), ead5778-. <https://doi.org/10.1126/sciadv.ad5778>